

1980 ASKERİ YÖNETİM DÖNEMİ

1980 Askeri Darbesi: 12 Eylül İhtilalinin Nedenleri, Sonuçları ve Acı Bilançosu

Türkiye tarihindeki en kara leke belki de 1980 darbesidir. İşte bugün düşünemeyen ve düşünmeye çekinen bir toplumun ortaya çıkmasına neden olan 12 Eylül ihtilalinin ağır bilançosu, nedenleri ve sonuçları;

Duyulduğu zaman birçok kişinin boğazının düğümlenmesine neden olan 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi! Kimilerine göre dönemin gençliğini alıp götüren ve düşünemeyen bir toplumun yaratılmasına neden olan ‘postallı’ müdahalesi.

Tarih 12 Eylül 1980 Cuma saat 03.00. Radyolardan ve dönemin tek kanalı TRT’den yükselen sesler, Türkiye’nin içinde bulunduğu hali ve geleceğini değiştirmiştir. Bunlar, ‘Bayrak Harekatı’nın başlangıç sesleri olmuştur. Sabahında ise birçok şey, artık eskisi gibi olmayacaktır ve olmamıştır. Bilançosu fazlasıyla ağır olan 12 Eylül Darbesi’nin yapılma amaçları; siyasi iktidarsızlık, ekonomik sebepler ve aşırı sağ-sol çatışmaları ile oluşan kaos ortamı olarak sıralanmıştır.

1980 öncesinde siyasi ortam için ‘Çarşamba Çanağı’ benzetmesi yapılabilir. Darbenin gerekçeleri arasında bulunan siyasi iktidarsızlık had safhaya ulaşmıştır. Yaygınlaşan siyasi cinayetler, 6 Eylül gününde Konya’da Necmettin Erbakan önderliğinde yapılan şeriat amaçlı bir kalkışma olarak tanımlanan Kudüs Mitingi, darbenin pimini çeken son hamle olmuştur. Konya mitingi olarak da bilinen bu kalkışmada, İstiklal Marşı sırasında yerlere oturulmuş ve marş yuhalanmıştır. Sürekli şeriat çağrısı yapılan miting, devleti protesto etmeye dönüşmüştür.

12 Eylül İhtilali öncesi siyasi iktidarsızlık konusunda daha eski tarihlere bakacak olursak, 1973 genel seçimlerine kadar gitmek gerekmektedir. Bu seçimlerde tek başına bir parti iktidar olmamış ve

uzlaşma ile Bülent Ecevit başbakanlığında 39. Hükümet kurulmaya çalışılmıştır. Ardından CHP ile MSP (Milli Selamet Partisi) arasındaki anlaşmazlıklar sonucunda Bülent Ecevit, 1974 yılının Eylül ayında görevinden istifa etmiştir. Böylece 200 günü aşan belirsizliğin yaşanacağı erken seçim kararı alınmıştır. Belirsizlik nedeniyle hükümet, 1977 genel seçimlerine kadar sürmüştür.

1977 Türkiye genel seçimlerinde de tek başına bir hükümet çıkmamıştır ve “Çankaya Hükümeti” kurulmuştur. Bu hükümet, Ecevit başbakanlığında devam etmiştir ve sadece 21 Haziran’dan 21 Temmuz’a kadar göre yapmıştır. Ardından TBMM’de güvenoyu alamayan Ecevit istifa etmiştir. 41. Hükümet, İkinci Milliyetçi Cephe olarak bilinen Süleyman Demirel başbakanlığında ‘geçici hükümet’ olarak 21 Temmuz 1977 – 5 Ocak 1978 tarihleri arasında görev yapmıştır.

Demirel başbakanlığındaki geçici hükümet sırasında, 22 Aralık 1977 tarihinde Bülent Ecevit, İstanbul Florya’daki Güneş Motel’de, 11’ler olarak anılacak grubu toplamıştır. Bu grupta, Adalet Partisi’nden ayrılan bağımsız milletvekillerinden; Enver Akova, Ali Rıza Septioğlu, Mustafa Kılıç, Şerafettin Elçi, Mete Tan, Tuncay Mataracı, Güneş Öngüt, Orhan Alp, Ahmet Karaaslan, Hilmi İşgüzar ve Oğuz Atalay yer almıştır.

Ecevit, Güneş Motel’de bu 11 isim ile görüşmüş ve yeni kurulacak hükümette bakanlık koltuğu sözü vererek, Demirel hükümeti aleyhindeki gensoruyu desteklemeleri için anlaşmıştır. Bu şekilde 31 Aralık tarihinde II. Milliyetçi Cephe düşürülmüştür. 5 Ocak 1978 tarihinde ise Ecevit, 229 güvenoyu ile üçüncü hükümetini kurmuştur. Güneş Motel’deki anlaşma dahilinde 10 kişiye bakanlık koltuğu verilmiştir. Oğuz Atalay ise bu koltuğu istemeyen isim olmuştur.

Adalet Partisi, bu şekilde kurulan üçüncü Ecevit hükümeti için “bir oya, bir bakanlık” sözlerini kullanmış ve “Motel Hükümeti” yakıştırması yapılmıştır. Demirel ise hükümeti, gayrimeşru olarak tanımlamış ve Ecevit’e başbakan demek yerine “hükümetin başı” demiştir. Üçüncü Ecevit hükümeti, 5 Ocak 1978 – 12 Kasım 1979

tarihleri arasında görev yapmıştır.

Bu karmaşa içerisinde tarihler 27 Aralık 1979’u gösterdiğinde dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’e, ülkedeki iç karışıklıklarla ilgili bir uyarı mektubu gönderilmiştir. Bu mektup; Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Bülent Ulusu, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun imzalarını taşımaktadır. Mektupta kullanılan ifadeler ise şu şekildedir;

14 Ekim 1979 tarihinde yapılan seçimlerde ise Adalet Partisi, ikinci parti olarak çıkmıştır. Ama Bülent Ecevit istifa etmiş ve Süleyman Demirel’e hükümeti kurma yetkisi verilmiştir. 12 Eylül Darbesi’nden önce millet iradesi ile kurulan son hükümet, bu şekilde kurulmuştur. 43. Hükümet, 12 Kasım 1979 – 12 Eylül 1980 tarihleri arasında görev yapmıştır.

Demirel kurduğu bu hükümette, “Yüz Gün Planı”nı açıklamış ve anarşi, enflasyon gibi temel sorunların 100 gün içerisinde çözüleceğini iddia etmiştir. Doğal olarak bu planın hangi tarihten itibaren sayılacağı konusunda büyük tartışmalar yaşanmıştır.

Bu siyasi belirsizlik ortamında ekonomik istikrarsızlık, üretimin azalması ve karaborsanın oluşumu gibi olumsuzlukların ortadan kaldırılabilmesi için kamu harcamaları sınırlandırılmıştır. Ücretler düşürülmüştür. Serbest döviz kuru gibi önlemlerin alınması kararlaştırılmıştır. Süleyman Demirel, Turgut Özal’ı bu aşamada başbakanlık müsteşarlığına atamıştır ve IMF ile bir anlaşma imzalanmıştır.

Hala hükümetin kurulması ile ilgili anlaşmazlıklar devam ederken, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’ün görev süresi dolmuştur. Buna karşın meclisin en büyük iki partisinin liderleri olan Ecevit ve Demirel, herhangi bir cumhurbaşkanı adayı belirlememiştir. Son anda belirlenen adaylar ise seçimlerden yeterli oyu alamamıştır. Defalarca oylama yapılmasına rağmen cumhurbaşkanı bir türlü seçilememiştir. Bu durum ise askeriye’nin ülke yönetimine müdahalesi için uygun

zemini hazırlamıştır.

Tarihler 17 Haziran'ı gösterdiğinde, Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, kuvvet komutanları ve Genelkurmay II. Başkanı Necdet Öztorun ile bir araya gelmiştir. Bu toplantıda, kod adı Bayrak Harekatı olan bir darbenin, 11 Temmuz 1980 tarihinde gerçekleştirilmesini bildirmiştir. Buna karşın 2 Temmuz tarihinde Süleyman Demirel'in hükümeti güvenoyu aldığı için darbe ertelenmiştir. Ardından 28 – 31 Ağustos tarihleri geldiğinde, "5 Eylül 1980'den itibaren her an hazır olunması" notunun bulunduğu emirler, özel kuryelerce komutanlara teslim edilmiştir. Bayrak Harekatı'nın emirleri komutanlara teslim edildikten sonra gerçekleşen Konya Mitingi ve şeriat çağrıları, 12 Eylül tarihli darbenin başlangıcı olmuştur.

Sağ – Sol Çatışmaları

Kökeni kimilerine göre 1940'lı, kimilerine göre 1950'li yıllara dayanan, 'kardeş kavgası' olarak da nitelendirilen sağ – sol çatışmaları, 80 darbesinin nedenlerinden birisidir. Her gün ölüm haberleri gelirken, aileler çocuklarının eve sağ salım gelip gelmeyeceğinin endişesini yaşıyordu. Dönemin küçük çocukları sağ – sol nedir bilmezken, okul bahçesinde birbirine silah çeken büyüklerini korkulu gözlerle izliyordu. Ama bir süre sonra bu tabloya alışmışlardı ve "nasılsa biz de büyüyünce ya öleceğiz ya da öldüreceğiz," diyorlardı.

12 Eylül ihtilali öncesinde 70'li yıllarda oluşan çatışma ortamının nedeni, solun güçlenmesine karşı sağ partilerin örgütlenmesi olarak gösteriliyor. Solun yükselişe geçmesinin nedeni

ise 1974 yılında gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtı'nın, Bülent Ecevit önderliğinde kazanılmasıydı.

Yunanistan'da darbe ile devrilen hükümetin yerine cuntacılar gelmişti. Bu cuntacıların, Türk nüfusunun fazla olduğu Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Yunanistan'a dahil etme arzusu, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın nedeniydi. Türklere uygulanan baskı ve yapılan zulüm, dünyanın engellerine karşı savaşı beraberinde getirdi. Ecevit'in kararlı bir şekilde savaşa devam etmesi ve Türklerin sonunda kazanması, solun güçlenmesini sağladı. % 33'lük oy oranı ile başta olan Ecevit'i, bu zafer daha da öne taşıdı.

Kıbrıs Barış Harekâtından sonra Milliyetçi Cephe, meclisin sağ partileri birleşerek ittifak kurdu. Adalet Partisi, Selamet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve toplumsal düzençi Güven Partisi olarak bir koalisyona dönüştü.

1 Mayıs 1977 tarihinde Milliyetçi Cephe'ye karşı işçi sendikaları Taksim'e yürüme kararı aldı. Ama burada oluşan kabalık, yaşanacak vahşetten bihaberdi. Kalabalığın üzerine farklı birkaç noktadan ateş açıldı ve katliama dönüştü. Açıklanan rakamlar, 34 ölü ve yüzlerce yaralıya işaret ediyordu. Bu saldırı, solun gruplar halinde birbirinden uzaklaşmasına neden oldu.

Bu sırada erken seçim yapıldı ve sonucunda CHP birinci geldi. Ama tek başına hükümet kurma konusunda başarılı olamadı. İkinci parti Adalet Partisi ise Milliyetçi Cephe'yi yeniden kurdu. Üçüncü cephe savaşı böylece yeniden açıldı. Bu sırada sağ ve sol çatışmaları,

sokakları böldü ve görünüşe göre önyargılar oluşmaya başladı. Bu sırada ortaya çıkan Ümraniye ve Fatsa'daki sol girişimler bastırıldı. Daha sonrasında Ecevit, Adalet Partisi'nden ayrılan vekilleri ayartarak, hükümeti kurmaya başladı.

Ülkede sağ – sol çatışmaları gölgesinde, ahlak ve düzen kalmadı. Gencecik insanlar, inandıkları ideolojiler çerçevesinde göz kırpmadan ölüyor ve öldürülüyordu. Sokaklar, mahalleler, okullar, çarşılar ve pazarlar, sağ – sol kontrolüne giriyordu. Siyasi makamlar sürekli el değiştiriyor, taraflara göre hareket ediliyordu. En kanlı yıl ise 1978 yılı oldu. Buna ek olarak hem sola hem de sağa, bombalı postalar yollanıyor; aralarındaki çatışma daha da alevlendiriliyordu. Bu nedenle de dış güçlerin, özellikle ABD'nin ülkeyi karıştırma amacı ve darbe konusunda parmağı olduğu tahmin ediliyordu.

ABD'li diplomat Paul Henze'nin "Our Boys Have Done It" (bizim çocuklar işi başardı) notuyla dönemin başkanı Jimmy Carter'e darbeyi haber verdiği haberleri ortaya atıldı. Daha sonraları Henze "bunu ben söylemedim, Mehmet Ali Birand uydurdu," şeklinde bir açıklama yaptı. Ardından Birand, görüşmelerin kayıtlarını yayınladı. Böylece 12 Eylül ile ABD arasındaki bağlantıyı kanıtlayan sözler ortaya çıkmış oldu.

1980 Darbesi Öncesinde Türkiye'deki Ekonomik Ortam

12 Eylül öncesinde, 1978 – 1979 yıllarında Türkiye ekonomik anlamda batık bir haldeydi. Döviz yokluğu, petrol sıkıntısı ve temel

gıda maddelerinin karaborsaya düşmesi, halkı gün geçtikçe olumsuz etkiliyordu. Temel ihtiyaçlarını almak isteyen insanların oluşturduğu kuyruklar, metrelerce uzuyordu. Ortadoğu savaşından sonraki petrol ambargosu ve OPEC'in petrol fiyatlarını arttırması, petrol ithal eden ülkeleri kötü etkiledi. Türkiye de bu ülkelerden birisiydi ve maliyet artışıyla birlikte ithal edilen malların fiyatlarında ciddi artışlar gözlemlendi. Bu konu ise beraberinde enflasyon problemlerini getirdi.

12 Eylül öncesi ekonomik durumdan bahsetmek için Kıbrıs Barış Harekatı döneminden itibaren ele almak gerekiyor. O dönem sonrasında meydana gelen maliyet artışları, uygulanan ambargolar ve petrol krizi, Türkiye ekonomisini batma noktasına getiren en önemli etkenlerdir. Ülkede tüketim olmasına rağmen üretim yoktur. Bu durum karaborsayı oluşturmuş, yağ, tütün ve ekmek gibi temel ihtiyaçlar için kuyruklar oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde Süleyman Demirel'in "70 cente muhtaç olduk" demesi unutulmazlardan birisidir.¹

24 Ocak 1980 kararları ile başka bir ekonomik dönüşümü beraberinde getirmiştir. Planlı ve müdahaleci politika yerine Neo-Liberal ve serbest piyasa dönemi başlamıştır. Bu dönemde Türkiye kapılarını dışa açmıştır. 24 Ocak Kararları olarak anılan bu dönüşüm kısaca şu şekilde özetlenebilir:

- 1979 yılında ödenmeyen dış borçlar ertelenmiş ve ekonominin kredibilitesi son noktaya ulaşmıştır.
- Dış borç servisi yükü % 45,6'ya kadar yükselmiştir.
- İhracat reel olarak % 20 gerilemiştir.
- Reel ithalat 1978 – 1979 yıllarında sırasıyla % 35,2 – % 13,2 azalmıştır.
- Ekonominin ara ve yatırım malları açısından dışa bağımlı olması nedeniyle Gayri Safi Milli Hasıla, 1979 yılında reel olarak azalma göstermiştir.
- Üretimdeki aksama, atıl kapasite oranını arttırmıştır. Maliyetler yükselmiş, mal ve hizmet arzı azalmıştır.
- Üretimin azalmasına ve maliyetlerin yükselmesine rağmen, toplam harcamalar azalmamıştır. Bu nedenle de enflasyon hızla yükselmiş ve

¹ <https://paratic.com/12-eylul-1980-askeri-darbesi/>

1979 yılında % 63,9'a ulaşmıştır.

– Tarım üretimi, ithal girdilerin azalmasıyla birlikte tehdit altına girmiştir.

– Sanayi sektörünün Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı, 1978 yılında % 24,1 iken, 1979 yılında % 22,9'a düşmüştür.

– Son olarak ihracatın, ithalatı karşılama oranı % 45'e inmiştir.

Darbe öncesinde işlenen cinayet ve suikastlar

1 Şubat 1979 tarihinde; Milliyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Abdi İpekçi, İstanbul Maçka'da bulunan evinin yakınlarında arabasında Mehmet Ali Ağca tarafından öldürülmüştür. Ağca verdiği ifadede 5-6 el ateş ettiğini söylemiştir. Olay yerinde ise 9 mermi ele geçirilmiştir.

10 Eylül 1979 tarihinde; Türkiye İşçi Partisi Adana Eski İl Başkanı Ceyhun Can yazıhanesinde öldürülmüştür. Can'ın Maraş Katliamı davasının müdahil avukatlarından olduğu bilinmektedir.

19 Eylül 1979 tarihinde; Malatya Ülkü Ocakları Eski Başkanı Mürsel Karataş, İstanbul Sultanahmet'te öldürülmüştür.

3 Aralık 1979 tarihinde; Fedai Dergisi sahibi MHP'li yazar Kemal Fedai Çoşkuner, İzmir Agora'da alışveriş yaptığı pazar yerinden dönerken kurşunlanarak öldürülmüştür.

7 Aralık 1979 tarihinde; İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi Cavit Orhan Tütengil, evinden üniversiteye giderken uğradığı silahlı saldırıda ölmüştür.

11 Nisan 1980 tarihinde; TRT İstanbul Radyosu prodüktörlerinden Ümit Kaftancıoğlu evinin önünde silahlı saldırıya uğrayarak ölmüştür.

27 Mayıs 1980 tarihinde; MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak, eşiyle gittiği bir ziyaretten dönüp arabadan eşyalarını indirdiği sırada, Devrimci Sol militanların açtığı çapraz ateşte ölmüştür.

24 Haziran 1980 tarihinde; MHP Gaziosmanpaşa İlçe Başkanı Ali Rıza Altıok, evinde kızıyla birlikte öldürülmüştür.

15 Temmuz 1980 tarihinde; CHP İstanbul Milletvekili Abdurrahman Köksaloğlu, İstanbul Şişli'deki iş yerinde öldürülmüştür.

19 Temmuz 1980 tarihinde; Eski Başbakan Nihat Erim, İstanbul Dragos'taki evinin yakınlarında, Mahir Çayan ve arkadaşlarının intikamını almak isteyen Dev-Sol militanları tarafından suikasta uğramıştır.

22 Temmuz 1980 tarihinde; Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler, İstanbul Merter'de silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür.

Elbette bunlar bilinen suikastlar; ama daha bilinmeyen birçok cinayeti işlenmiştir. 80 darbesinin önemli nedenleri arasında bu suikastlar da yer almaktadır. Bu suikastlar dışında Malatya, Kahramanmaraş, Çorum, Sivas Olayları ve 16 Mart katliamı gibi darbeyi tetikleyici birçok etken bulunmaktadır.²

Malatya Olayları: 17 Nisan 1978 tarihinde Malatya'nın sağ görüşlü belediye başkanı Hamit Fendoğlu'nun bombalı paketin evinde patlaması sonucunda gelini ve torunuyla birlikte ölmesi sonucu olaylar başlamıştır. Ardından gerginlik Alevi mahallelerine ve Alevilere yönelik saldırılara dönüşmüştür. 20 Nisan'a kadar sürmüş ve 8 kişi ölürlen, 20 kişi ağır yaralanmıştır.

Mardin MHP il başkanı Ata PEHLİVANOĞLU 7 Aralık 1978 yılında Kızıltepe ilçesine gitmişti. Camide namazını kıldı, dışarı çıktı. İlçede ki arkadaşlarını ziyaret etmek için arabasına yöneldi. Tam binecekken, 6-7 kişilik bölücü-komünist bir grup saldırdı. Sonra da silahlarını ateşlediler. Yaralı olarak caminin bahçesine kadar süründü. Kimse yardım etmedi. Kan kaybından şehit oldu. 1978 Haziran ayında Mardin Merkezde Cemal Havuzoğlu isimli Ülkücü bir genç vahşice öldürüldü. Aynı yıl Mardin'de Akıncı gençlerden Mehmet Hattapoğlu

² https://paratic.com/12-eylul-1980-askeri-darbesi/#_Darbesi_%C3%96ncesinde_T%C3%BCrkiyedeki_Siyasi_Ortam

kendisi gibi liseli bir genç tarafından kafasına kurşun sıkarak öldürmesi bir başka hoşgörüsüzlük olarak zikredilebilir. Bütün bu olayların faileri özellikle 1971 silahlı direnişinden sonra hapisten çıkan THKP-C kadrolarının 1974'de THKP-C'nin yayın organı haftalık Kurtuluş Gazetesi ve aylık Kurtuluş Sosyalist Dergi çevresinde oluşturdukları Marksist-Leninist siyasi hareket. Örgüt zaman zaman THKP-C/KURTULUŞ, Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü (TKKKÖ) gibi isimleri kullanmış en sonunda Kurtuluş örgütü (hareketi) adını almıştır.³ Kurtuluş'un gençlik örgütü Genç Kurtuluşçular Birliği (GKB)'dir. Genç Kurtuluşçular Birliği zaman zaman KURTULUŞ/GKB isminide kullanmıştır. GKB çeşitli zamanlarda silahlı ve molotoflu eylemler düzenlemiştir.

Kurtuluş örgütü Mardin'de CHP Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ tarafından atanan Kominist öğretmenler vasıtası her eylem görmezden gelinmiştir.

Ülkücü gençlerden Mehmet Halis Şimdi uğradığı saldırıyı emniyet güçlerine ilettiğinde emniyet güçlerinden gördüğü olumsuz tavır karşısında kızgınlıkla söylediği sözler aleyhine kullanılarak hükümetin manevi şahsiyetini tahkirden dava açılmış (Başbakan Bülent Ecevit) kastedilerek ceza almasını sağlamaları bir başka ibret verici olay olarak hafızalarımızda kalmıştır.

Mart 1979 Mardin MHP il başkanı Ata Pehlivanoğlu'nun kayın biraderi Nusaybin Kaymakamlığı yazı işleri müdürü Zeki Yavuz evine giderken bölücü-komünist kişilerce sırf milliyetçi olduğu için hunharca katledilmiştir.

Ülkücü Öğretmen Metin Özcan 14 Mayıs 1977 yılında Mardin 6-7 kişilik bölücü-komünist bir grup saldırı ve vahşice öldürüldü.

³ http://www.radikal.com.tr/turkiye/kim_bu_sdpliler-1137153

12 Eylül 1980 Askeri Darbe'nin Sonuçları

12 Eylül 1980 Cuma saat 3'te, Genelkurmay Başkanı Kenan Evren ve kuvvet komutanlarından oluşan Milli Güvenlik Konseyi üyeleri, TRT aracılığı ile darbe bildirisini yayınladı. Darbenin ilk bildirisinde Kenan Evren tarafından dile getirilenler şunlardı:

Yüce Türk Milleti;

Büyük Atatürk "ün bize emanet ettiği ülkesi ve milletiyle bir bütün olan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, son yıllarda izlediğiniz gibi dış ve iç düşmanların tahriki ile varlığına, rejimine ve bağımsızlığına yönelik fikri ve fiziki haince saldırılar içindedir.

Devlet, başlıca organlarıyla işlemez duruma getirilmiş, anayasal kuruluşlar tezat veya suskunluğa bürünmüş, siyasi partiler kısır çekişmeler ve uzlaşmaz tutumlarıyla devleti kurtaracak birlik ve beraberliği sağlayamamışlar ve lüzumlu tedbirleri almamışlardır. Böylece yıkıcı ve bölücü mihraklar faaliyetlerin alabildiğine artırmışlar ve vatandaşların can ve mal güvenliği tehlikeye düşürülmüştür.

Atatürkçülük yerine irticai ve diğer sapık ideolojik fikirler üretilerek, sistemli bir şekilde ve haince, ilkokullardan üniversitelere kadar eğitim kuruluşları, idare sistemi, yargı organları, iç güvenlik teşkilatı, işçi kuruluşları, siyasi partiler ve nihayet durumumuzun en masum köşelerindeki yurttaşlarımız dahi saldırı ve baskı altında tutularak bölünme ve iç harbin eşiğine getirilmişlerdir. Kısaca devlet güçsüz bırakılmış ve acze düşürülmüştür.

Aziz Türk Milleti;

İşte bu ortam içinde Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanunu'nun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini yüce Türk Milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetilmene bütünüyle el koymuştur.

Girişilen harekâtın amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır. Parlamento ve Hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır. Bütün yurttaki sıkıyönetim ilan edilmiştir. Yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır.

Vatandaşların can ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05,00”dan itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulmuştur. Bu kollama ve koruma hareketi hakkında teferruatlı açıklama bugün saat 13,00” deki Türkiye Radyoları ve Televizyonunun haber bülteninde tarafımdan yapılacaktır. Vatandaşların sükûnet içinde radyo ve televizyon başından yayınlanacak bildirileri izlemelerini ve bunlara tam uymalarını ve bağrından çıkan Türk Silahlı Kuvvetlerin ”ne güvenmeleri beklerim.

Bildiri yayınlanmadan önce tanklar belirlenen yerlerde mevzilendi, askerler kışalardan çıktı, ülkenin her mahallesine el koyuldu. Ardından TRT’de önce kahramanlık marşları yayınlandı, sonrasında da TSK’nın yönetime el koyduğunu anlatan bildiri yayınlandı.

Gece saat 03.00’te darbe ilan edildikten sonra, saat 05.30’da Süleyman Demirel, Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan’a, Kenan Evren’in imzasıyla birer tebliğ gönderildi. Tebliğde, “TSK yönetime el koymuştur. Hükümetiniz feshedilmiş, parlamento üyeliğiniz düşmüştür. Talimatı getiren subayın ikazlarına uyunuz,” ifadeleri ile gidecekleri adresler belirtildi.

Bülent Ecevit ve Süleyman Demirel için Hamzaköy Gelibolu adresi gösterildi. Necmettin Erbakan’a ise Uzunada İzmir adresi belirtildi. Alparslan Türkeş, saklanmayı başarmıştı; ama yapılan çağrılarla teslim oldu ve Uzunada’ya gönderildi.

12 Eylül Muhtırası ile TBMM feshedildi, sendikalar ve derneklerin faaliyetleri durduruldu. Genel sıkıyönetim ilan edildi. 1970’ten sonra değiştirilen 1961 Anayasası rafa kaldırıldı. Böylece bir askeri dönem başladı.

2 numaralı bildiri yayınlandığında ise 13 sıkıyönetim bölgesine 13 general sıkıyönetim komutanı olarak atandı. Her bildiri ile yeni bir yasak ve atama bilgisi geliyordu. Ev baskınları yapılıyor ve gözaltılar hızlı bir şekilde gerçekleştiriliyordu. 20 Eylül tarihinde Kenan Evran, Deniz Kuvvetleri Komutanı Bülend Ulusu' yu başbakan olarak görevlendirdi. 21 Eylül tarihinde ise Ulusu tarafından bakanlar kurulu listesi, Milli Güvenlik Konseyince onaylandı.

Siyasi partiler yasaklanıp, sürekli davalar gerçekleştiriliyordu. 29 Nisan 1981 tarihinde MHP ve Ülkücü kuruluşlar hakkındaki soruşturmalar ile 945 sayfalık iddianame oluşturuldu. Böylece MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası açıldı. Dava 5 yıl 11 ay 8 gün sürdü, 333 duruşma gerçekleşti. 7 Nisan 1987 yılında sonuçlanan dava sonrasında, MHP lideri Alparslan Türkeş, 11 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına çarptırıldı.

Partinin genel idare kurulu üyelerinin hepsi beraat ederken, 5 sanığa idam cezası verildi. 9 sanık hakkında müebbet hapis cezası, 216 sanık hakkında 6 ay – 36 ay arasında değişen hapis cezaları uygun görüldü. Yargılama sürecinde Alparslan Türkeş, kalbinden rahatsızlandı ve 29 Mayıs 1983 tarihinde Mevki Askeri Hastanesi'ne kaldırıldı. 4 yıl 5 ay 28 gün tutuklu kaldı ve ardından tahliye edildi.

8 Ekim tarihinde, darbeden sonra ilk idam edilenler; solcu Necdet Adalı ve sağcı Mustafa Pehlivanoğlu oldu. Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde infaz edildiler. Kenan Evren'in 2012 yılında görülen 12 Eylül Davası'nda, "bir sağdan, bir soldan astık," sözleri büyük tepki çekti.

12 Eylül 1980 Askeri Cunta'nın Acı Bilançosu

Genelkurmay Başkanı Kenan Evren tarafından gerçekleştirilen 12 Eylül Askeri Cuntasının bilançosu oldukça ağır oldu. Bugün yaşadıklarımızda, bu darbenin payı da büyük olmuştur. Ülke yönetimindeki iktidarsızlıkların neden olduğu olaylar, sağ-sol kavgaları ve ekonomik sorunların böyle bir sıkıyönetimi gerektirdiği konusunda hakim olan görüşler kadar, uygulanma şeklinin yanlış olduğu konusunda da görüş bulunmaktadır.

- 650 binden fazla kişi gözaltına alındı ve 1 milyon 683 bin kişi fişlendi.
- 210 bin dava açıldı ve 230 bin kişi yargılandı.
- 7 bin kişi için idam cezası istendi. 517 kişiye idam cezası verildi ve 50 tanesi infaz edildi. Bunlardan 18 tanesi sol görüşlü, 8 tanesi sağ görüşlü, 23 adli suçlu ve 1 tanesi Asala militanıydı. İdam edilenlerden birisi de yaşının 18'den küçük olduğu bilinen Erdal Eren'di.
- 300 kişi kuşkulu bir şekilde öldü. Cezaevlerinde 299 kişi hayatını kaybetti. 171 kişinin ise işkence ile öldüğü belgelendi.
- 95 kişi çatışmada, 16 kişi kaçarken, 14 kişi açlık grevinde öldü.
- 73 kişiye doğal ölüm raporu verildi.
- 43 kişinin intihar ettiği belirtildi.
- 98 bin 404 kişi "örgüt üyesi" olarak yargılandı.
- 71 bin kişi Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ve 163. Maddeleri gereğince ceza aldı.
- 388 bin kişiye pasaport verilmedi ve 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkartıldı.
- 30 bin kişi mülteci olarak yurt dışına gitti.

- Tüm grevler yasaklandı.
- 23 bin 677 derneğin faaliyetleri durduruldu.
- 937 film sakıncalı bulunduğu gerekçesiyle yasaklandı. Birçok film ise kısmi sansüre uğradı. On binlerce kitap imha edildi.
- 30 bin kişi işten atıldı. 3 bin 854 öğretmen ve 120 akademisyen işlerinden ihraç edildi.
- 47 hakimin işine son verildi.
- 13 büyük gazete için 303 dava açıldı. 400 gazeteci için toplam 4 bin yıl hapis cezası istendi. 300 gazeteci saldırıya uğradı. 3 gazeteci ise öldürüldü.
- Gazeteler 300 gün yayın yapamadı.
- Ülkedeki bütün siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri yasaklandı.⁴

1980 Anayasası

1921, 1924 ve 1961 anayasalarının ardından "en uzun ve detaylı", 1982 Anayasası geldi. Referandumda yüzde 91.37 oy oranıyla kabul edilen anayasanın değiştirilmesi ya da tamamen yeni bir anayasa yazılması gündemde.

1961 Anayasasındaki, "Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez" maddesi yer alıyordu. 1982'de değiştirilemez maddeler artırıldı, şu şekli aldı:

Madde 1. Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

Madde 2. Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Madde 3. Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.

Madde 4. Anayasanın 1. maddesindeki devletin şeklinin cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile 2. maddesindeki cumhuriyetin nitelikleri ve 3. maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

⁴ https://paratic.com/12-eylul-1980-askeri-darbesi/#_Darbesi

1982 Anayasası'na göre, Türkiye Cumhuriyeti "toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir."

Anayasanın 3. kısmında yer alan, Cumhuriyetin temel organlarından biri olan yasama organı, TBMM'dir. 1961 Anayasası'nda var olan Cumhuriyet Senatosu, 1982 Anayasası'nı hazırlayan Kurucu İktidar tarafından kaldırılarak tekrar TBMM adı altında tek meclisli parlamento kuruldu

Türkiye Cumhuriyeti XVII. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi

12 eylül 1980 yılında askeri darbe ile T.B.M.M faaliyetleri askıya alınmış alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti 44- Ulusu Hükümeti (20.09.1980-13.12.1983): Hükümeti kurma görevi, Devlet Başkanı, Genelkurmay Başkanı ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Kenan Evren tarafından Emekli Oramiral Bülend Ulusu 'ya verildi. Kurulan hükümet, 5 üyeli Milli Güvenlik Konseyi'nden güvenoyu aldı. Hükümet, 1983'de yapılan genel seçimler nedeniyle sona erdi.

TBMM XVII. Dönem 1983 Mardin Milletvekilleri Beşir ÇELEBİOĞLU, Mehmet Necat ELDEM Anavatan Partisi, Kenan Nuri NEHROZOĞLU Halkçı Parti, Abdülkerim Yılmaz ERDEM, Süleyman ÇELEBİ Milliyetçi Demokrasi Partisi

Anavatan Partili yıllar

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 45- I. Özal Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987): Genel seçimler sonrasında Cumhurbaşkanı Kenan Evren, hükümeti kurma görevini İstanbul Milletvekili Turgut Özal'a verdi. 24 Aralık 1983'te yapılan güven oylamasında kullanılan

393 oyun 213'ü kabul, 115'i ret, 65'i çekimser çıktı. Hükümet, 1987'de yapılan genel seçimler nedeniyle sona erdi.

1980-1984 Yılları Arası Mardin Valileri

1980-1981 Yılları arası Rıza Gür

1981-1984 İbrahim Şahin

Mardin 1980-1984 Belediye Başkanı Nihat Poyraz dönemi.
Emekli Albay Nihat Poyraz aslen Mardinli olup 1980 askeri yönetim döneminde bu göreve getirilmiştir.

TBMM XVIII. Dönem 1987 Mardin Milletvekilleri Abdulvahap DİZDAROĞLU, Beşir ÇELEBİ, Nurettin YILMAZ Selahattin DAĞ ve Nihat Eri Anavatan Partisi, Ahmet TÜRK, Adnan EKMEN Sosyal Demokrat Halkçı Parti, Süleyman Celebi Doğru Yol Partisi.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 46- II. Özal Hükümeti (21.12.1987-09.11.1989): Genel seçimler sonrasında Cumhurbaşkanı Kenan Evren, hükümeti kurma görevini İstanbul Milletvekili Turgut Özal'a verdi. 30 Aralık 1987'de yapılan güven oylamasında, kullanılan 443 oyun 290'ı kabul, 153'ü ret yönünde çıktı. Başbakan Özal'ın 9 Kasım 1989'da Cumhurbaşkanı seçilmesiyle hükümet sona erdi.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 47- Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991): Başbakan Turgut Özal Cumhurbaşkanı seçilince, Başbakanlık görevinden ayrıldı. Cumhurbaşkanı Özal, hükümeti kurma görevini, Erzurum Milletvekili Yıldırım Akbulut'a verdi. 15 Kasım 1989'da yapılan güven oylamasında kullanılan 373 oyun 278'i kabul, 95'i ret çıktı. 73 milletvekili oylamaya katılmadı. 15 Haziran 1991'de yapılan ANAP Olağan Büyük Kongresi'nde Mesut Yılmaz'ın ANAP Genel Başkanı seçilmesiyle, Akbulut, Başbakanlıktan ayrıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 48- I. Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991): Hükümeti kurma görevi, Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından Rize Milletvekili Mesut Yılmaz'a verildi. 5 Temmuz 1991'de yapılan güvenoylamasında kullanılan 418 oyun 265'i kabul, 153'ü ret çıktı. 1991 erken genel seçimleri nedeniyle hükümet sona erdi.

Mardin 1984-1991 Mardin Valileri bu yıllarda köylere yol, su, elektrik hizmetlerinin yaygın olarak götürüldüğü yıllar olmuştur. Ancak ikici caddede altında bulunan Mardin asri mezarlığının tahrip edilerek bir mahalle kurulmasına göz yummaları şehrin hayratça harap edilmesine göz yumdukları gerçeği de ortada durmaktadır.

Yıllar	Adı Soyadı	Resmi
1984-1985	Necdet ONAT	
1985-1988	Alaattin TURHAN	
1988-1990	Aykut OZAN	

1984-1989 Mardin Belediye Başkanı Ali İhsan Ensari dönemi

Ali İhsan Ensari döneminde şehirde önemli gelişmeler ve köyden göçlerin en fazla olduğu yılları kapsamakta olduğunu görmekteyiz. Şehirde nüfus artışına paralel olarak zorunlu yeni yerleşim yerlerine ihtiyaç duyduğu yıllar olarak hafızalarda kalmıştır.

Ali İhsan Ensari başkana İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilmekte olan Buca Evka 1 projesinin dağlık ve tarıma elverişli olmayan bir alanda Mardin evleri gibi yatay bir mimari ile planlandığını Hıdır Sümerle ziyaret ederek anlattım. Bu görüşmede yeni yapılacak imar planlarının bağlık ve bahçelik alanların olmadığı şu anda Artuklu Üniversitesine tahsis edilmiş verimsiz ve taşlı alanlara yeni şehrin kurulmasının uygun olacağını. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından istenmesi halinde her türlü yardım istenmesi halinde karşılanacağını söylememize rağmen bu konuda bir sonuç alınmamıştır. 1987 tarihinde Buca Evka1 projesi 14 aylık bir inşaat sürecinden sonra iskâna açıldı ve bu projede iki katlı evler televizyon fiyatına 1150 TL mal edildi. Bu konutların büyük bir bölümü Mardinli hemşerilerimiz tarafından alındı ve bugün bu evlerde Mardin örf ve adetlerini devam ettirmektedir. Bu örneğin Mardin için uygulanması halinde İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Buca Belediyesi olarak yardım edeceğimi söyledim ancak anlayamadım nedenlerle bu iyi niyetli teklif kabul görmemiştir.

Mardin Yenişehir 1990 hali

Plan sonucu Mardin Yenişehir 2019 hali

Bu alan 1990 yıllarındaki hali ile bırakılmış ve Türkmen deresi girişinden Diyarbakır yolu istikametine doğru tarıma elverişsiz alanlarda planlanmalıydı. Plan kararları Mardin kardeşlik ve hoşgörü ortamının devamı için iki katlı komşuluk ilişkilerini hoşgörü içinde sürdürmesini sağlayacaktı. Ancak uygulanan plan ile çok katlı evler Mardinliyi öz kültüründen uzaklaştırmıştır

TBMM XIX. Dönem 1991 Mardin Milletvekilleri Ahmet TÜRK, Ali YİĞİT, Mehmet GÜLCEGÜN, Mehmet SİNCAR .Muzafer Arıkan Sosyal Demokrat Halkçı Parti

DYP-SHP VE DYP-CHP Koalisyonları

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 49- VII. Demirel Hükümeti (20.11.1991-25.06.1993): 1991 erken genel seçimleri sonrasında hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından Isparta Milletvekili Süleyman Demirel'e verildi. Demirel, DYP ve SHP'nin katılımıyla bir koalisyon hükümeti kurdu. 30 Kasım 1991'de yapılan güven oylamasında kullanılan 444 oyun 280'i kabul, 164'ü ret çıktı. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ölümünden sonra, 16 Mayıs 1993'te Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı seçilmesi ile hükümet istifa etti.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 50- I. Çiller Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995): Hükümeti kurma görevi, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından İstanbul Milletvekili Tansu Çiller'e

verildi. Çiller, DYP ve SHP'den oluşan bir koalisyon hükümeti kurdu. 5 Temmuz 1993'te yapılan güven oylamasında kullanılan 432 oyun 247'si kabul, 184'ü ret, 1'i çekimser çıktı. DYP-SHP ortaklığı, Erdal İnönü'nün Başbakan Yardımcılığı ile başladı. Erdal İnönü'nün SHP Genel Başkanlığı'ndan ayrılması üzerine yapılan 4. Olağan Kurultay'da, Murat Karayalçın SHP Genel Başkanı seçildi. Bunun üzerine, Erdal İnönü hükümetten istifa etti. 12 Eylül 1993 tarihinde DYP-SHP ortaklığı Murat Karayalçın'ın Başbakan Yardımcılığı ile devam etti. SHP'nin 18 Şubat 1995'te yapılan 9. Olağanüstü Kurultayı'nda; SHP,CHP'ye katıldı. CHP Genel Başkanlığı'na Hikmet Çetin seçildi. Murat Karayalçın hükümetteki görevinden ayrıldı. DYP-CHP koalisyonu Hikmet Çetin'in Başbakan Yardımcılığı ile devam etti.9 Eylül 1995 tarihinde yapılan CHP'nin 27. Olağan Kurultayı'nda ise Genel Başkanlığa Deniz Baykal seçildi. Başbakan Tansu Çiller, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ile anlaşamayınca 20 Eylül 1995'te istifa etti.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 51- II. Çiller Hükümeti (05.10.1995-30.10.1995): Hükümeti kurma görevi, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından İstanbul Milletvekili Tansu Çiller'e verildi. Tansu Çiller, azınlık hükümeti kurdu ancak hükümet güvenoyu alamadı. Güven oylamasında kullanılan 421 oyun 191'i kabul, 230'u ret yönünde çıktı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 52- III. Çiller Hükümeti (30.10.1995-6.03.1996): Hükümeti kurma görevi, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından İstanbul Milletvekili Tansu Çiller'e verildi. Tansu Çiller, DYP-CHP koalisyon hükümetini kurdu. 5 Kasım 1995'te yapılan güven oylamasında kullanılan 415 oyun 243'ü kabul, 172'si ret çıktı. Hükümet, 1995 genel seçimleri nedeniyle sona erdi.

g) 1991-1995 Mardin Valileri

1990-1992	Dr.Bolat BOLATOĞLU	
1992-1993	Yahya GÜR	

1989-1994 Mardin Belediye Başkanı A.İhsan Ensari dönemi bu dönemde ikinci cadde altında bulunan Şeyh Salih Mezarlığı işgali karşısında yasal gereği yıkılması gerekir iken bu Mahalleye eski Belediye Başkanlarından Mehmet Saraçoğlu'nun adı verildi. Mahallenin Yaygın Adı Saraçoğlu olması bu başkanın hayırla yadedilmesini sağlamamıştır. Aksine Mezarların adeta fosseptik cukuru görevi görmesi vicdanları sızlatmış ve beddualara sebep olmuştur.

TBMM XX. Dönem 1995 Mardin Milletvekilleri Fehim ADAK. Hüseyin YILDIZ, Refah Partisi,Muzaffer ARIKAN,Mahmut DUYAN Doğru Yol Partisi,Süleyman ÇELEBİ,Ömer ERTAŞ Anavatan Partisi.

ANAYOL, REFAHYOL, ANASOL-D Hükümetleri

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 53- II. Yılmaz Hükümeti (6.03.1996-28.06.1996): Hükümeti kurma görevi, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından Rize Milletvekili Mesut Yılmaz'a verildi. Yılmaz, DSP'nin dışardan desteğiyle ANAP-DYP azınlık hükümetini kurdu. 550 üyeli TBMM'de, 12 Mart 1996'da yapılan güven

oylamasında, 257 kabul, 207 ret oyu verilirken, DSP'li 80 milletvekili çekimser oy kullandı. Refah Partisi, güven oylamasının Anayasanın 96'ncı maddesine göre geçersiz olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Yüksek Mahkeme, 14 Mayıs 1996'da güven oylaması ile olağanüstü hal ve Çekiç Güç'ün görev süresinin uzatılmasına ilişkin TBMM kararını iptal etti, fakat yeni oylamaya gerek olmadığını bildirdi. Refah Partisi, 27 Mayıs 1996'da Başbakan Mesut Yılmaz hakkında gensoru önergesi verdi. Yılmaz, koalisyon ortağı DYP ile aralarında çıkan anlaşmazlık üzerine, gensorunun görüşülmesini beklemeden 6 Haziran 1996'da istifa etti.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 54- Erbakan Hükümeti (28.06.1996-30.06.1997): Mesut Yılmaz'ın istifasının ardından hükümeti kurma görevi, Cumhurbaşkanı Demirel tarafından Konya Milletvekili Necmettin Erbakan'a verildi. Erbakan, başbakanlığı ortağı Çiller'e devretmek üzere istifa etti, ancak, Cumhurbaşkanı, görevi, Yılmaz'a verdi.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 55- III. Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.1999): Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 20 Haziran 1997 tarihinde hükümeti kurmakla ANAP Genel Başkanı ve Rize Milletvekili Mesut Yılmaz'ı görevlendirdi. Yılmaz, ANAP-DSP-DTP ile azınlık hükümeti kurdu. Hükümeti CHP de dışarıdan destekledi. 30 Haziran 1997'de Cumhurbaşkanı Demirel tarafından onaylanan hükümet, 8 Temmuz 1997'de TBMM'den güvenoyu aldı. Güven oylamasında 278 kabul, 265 ret oyu çıktı. 1 milletvekili çekimser oy kullandı. 30 Temmuz 1998 tarihinde TBMM'de yapılan oylamada 11'e karşı 486 kabul oyuyla, genel ve yerel seçimlerin 18 Nisan 1999 Pazar günü yapılması kararı alındı. Başbakan Mesut Yılmaz hakkında verilen gensoru önergesinin, 25 Kasım 1998 tarihinde 314 oyla kabul edilmesi üzerine, hükümet düşürüldü.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 56- IV. Ecevit Hükümeti (11.01.1999-28.05.1999): Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 2 Aralık 1998 tarihinde hükümeti kurmakla DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit'i görevlendirdi. Ecevit, hükümeti kuramayınca 21 Aralık 1998 tarihinde görevi iade etti.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Cumhurbaşkanı'nca 23 Aralık 1999 tarihinde görevlendirilen Muğla Bağımsız Milletvekili Yalım

Erez'in hükümet kurma çalışmaları da sonuç vermeyince, Ecevit, 7 Ocak 1999 tarihinde yeniden hükümeti kurma görevini üstlendi. Ecevit'in kurduğu azınlık hükümeti, 11 Ocak 1999 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı. Hükümet, 17 Ocak 1999 tarihinde de TBMM'den güvenoyu aldı. 495 milletvekilinin katıldığı güvenoylamasında 306 kabul, 188 ret çıktı. 1 milletvekili çekimser oy kullandı. Hükümet, 18 Nisan 1999 tarihinde yapılan genel seçimler nedeniyle sona erdi.

1995-1999 Yılları Arası Mardin Valileri

Yıllar	Adı Soyadı	Resmi
1993-1996	Ahmet KAYHAN	
1996-2000	Fikret GÜVEN	

Mardin 1994–2004 Yılları Arası Mardin Belediye Başkanı A.Kadir Tutaşı Döneminde Mardin’de özellikle Yenişehir bölgesi altyapı çalışmaları ve mezarlık alanların korunması yönündeki çalışmaları takdirle karşılanmıştır.

A.Aydın Saraçoğlu görev teslim anı.

TBMM XXI. Dönem 1999 Mardin Milletvekilleri Ömer ERTAŞ,Süleyman CELEBİ Anavatan Partisi,Mustafa Kemal TUĞMANER Demokratik Sol Parti,Metin MUSAOĞLU,Veysi ŞAHİN Doğru Yol Partisi Fehim ADAK Fazilet Partisi

Türkiye Cumhuriyeti 57 Hükümeti

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 57- V. Ecevit Hükümeti (28.05.1999 - 18.11.2002): Genel seçimlerden sonra, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Cumhurbaşkanı Demirel tarafından 3 Mayıs 1999 tarihinde hükümeti kurmakla görevlendirildi. Ecevit, DSP-MHP-ANAP koalisyonu hükümetini kurdu. Hükümet, 28 Mayıs 1999 tarihinde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından onaylandı. Hükümet, 9 Haziran 1999 tarihinde TBMM'den güvenoyu aldı. 536 milletvekilinin katıldığı güven oylamasında, 354 milletvekili kabul, 182 milletvekili ret oyu kullandı. Ecevit, 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan erken genel seçimi Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kazanması sonucu 4 Kasım 2002 tarihinde hükümetin istifasını Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e sundu.

